

1

יט א בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו
ב מדבר סיני ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחגו במדבר
ג ויחוששם ישראל נגד ה' ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו
ה' וה' מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל:
ד אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים
ה ואבא אתכם אלי ועתה אם שמעו תשמעו בקלי ושמרתם את
ו בריתי והייתם לי סגלה מקל העמים כיון כי לא יראו אתכם
ז והיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל
ח בני ישראל:

10

אח"כ נכנס
בי"ת לפני הקב"ה ואמרה לפניו רבש"ע רצונך שתברא
בי את עולמך שבי משבחין לפניך באי עולם בכל
יום, שנאמר ברוך ה' לעולם אמן ואמן (תהלים פ"ט).
ברכו ה' מלאכיו וגו', ואומר ברכו ה' כל צבאיו וגו'
(שם ק"ג), ועתידין כל דורות העולם לומר לפניך ברוך
ה' אלקי ישראל (שם ע"ב), ואומר וברוך שם כבודו
לעולם ויסלא כבודו וגו', מיד קבל הקב"ה סמנו ואמר
לו הן, א"ל ברוך הבא בשם ה', וברא בני את עולמו
בבי"ת שנאמר בראשית ברא אלהים וגו'. האל"ף
בין ששמע הדבר וראה את הקב"ה מקבל הימנו וברא
את העולם בבי"ת עמד לו לצד אחר ונתק עד שקרא
לו הקב"ה וא"ל אל"ף אל"ף ספני מה אתה שותק
ואינך אומר כלום? השיב האל"ף ואמר רבש"ע אין
בי כח לעמוד לפניך ולומר כלום. א"ל למה, א"ל
ספני שכל האותיות הם נכנים במנין מרובה ואני במנין
מתעם, בי"ת בשנים נימ"ל בשלשה דל"ת בארבעה
ה"א בחמשה ואני באחד, השיב הקב"ה ואמר לו אל"ף
אל תירא שאתה ראש לכולן כמלך, אתה אחד ואני
אחד ותורה אחת. ובך אני עתיד ליתנה לישראל עמי
שנקראו אחד במתנה ולהנחילה להן על הר סיני
שנאמר אנכי ה' אלהיך וגו' (פ' יתרו). ומנין שהאל"ף
נקרא אחד שנאמר איכה ירדוף אחד אל"ף (פ' האוינו),
ומנין שנקרא הקב"ה אחד שנאמר שמע ישראל ה'
אלהינו ה' אחד, ומנין שהתורה אחת שנאמר תורה
אחת יהיה לכם וגו' (פ' בא), ומנין שישראל נקרא
אחד שנאמר ופי כעמך בישראל נוי אחד בארץ
(שמואל ב' ו'). אנכי ראש לכל הדברות ואל"ף ראש
לכל האותיות.

אוי"ג זל עק"גא

2

חדש ההוא גלילאה עליה דרב
חסדא בריך דהבנא דיהב אוריין תליתאי
לעם תליתאי על ידי תליתאי ביום תליתאי
בירחא תליתאי כמאן כרבנן:
גמ' א"ע (מ) (מ)

3

אוריין תליתאי. מורה
נביאים וכמונים: לעם תליתאי.
כהנים לוי וישראלים: על יד
תליתאי. משה תליתאי לנען מרים
להן ומשה: ביום תליתאי. (לפניהם)
ז"ל (מ)

4

ויאמר יהוה אל משה לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו
שמלתם: והיו נכנים ליום השלישי כיו ביום השלישי ירד יהוה לעיני
כל העם עליהר סיני:
פרש"י י"ג

11

ד"א אל"ף, ספני מה כותבין אותו באות אחת
וקורין אותו בשלש אותיות? ספני שהוא נחשב אחד
בנגד הקב"ה שנקרא אחד שנאמר שמע ישראל ה'
אלקינו ה' אחד. הקב"ה נקרא אחד וקריאת שמו אותיות
(שמות) משולשות. ומנין שהקב"ה אחד וכל שם שלו
אין קורין לפניו אלא במשולש? שנאמר ה' אלקינו
ה' אחד הרי שמו משולש. ה' ה' אל רחום הרי שמו
משולש. ומנין שכל שבח אין אומרים לפניו אלא
משולש? שנאמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות הרי
משולש. גדול ה' ומהולל סאד ולגדולתו אין חקר
הרי משולש. אז ישיר, את השירה, אשירה לה, וכן
שיר השירים, שיר אחד שירים שנים הרי שיר משולש.
בסדר האמונה בראתי את העולם ובסדרת האמונה
אני נוהג עמו ובסדרת אמונה אני עתיד להרשו (ו').

(מ)

5

אמרי ליה רבנן לרבי
פרידא רבי עזרא בר בריה דרבי אבמילם
דהוא עשירי לר' אלעזר בן עזריה דהוא עשירי
לעזרא קאי אבא אמר ל' מאי כולי האי אי
בר אוריין הוא יאי *אי בר אוריין ובר אבהן
יאי *ואי בר אבהן ולא בר אוריין אישא
חיכליה אמרו ליה בר אוריין הוא אמר להו
ליעול וליתי חוייה דהוה עכירא דעתיה פתח
ואמר יבא טוב ויקבל טוב משוב לטובים
יבא טוב זה משה דכתיב *ותרא אותו כי טוב
הוא ויקבל *טוב זו תורה דכתיב *כי לקח משני
טוב נתתי לכם משוב זה הקב"ה דכתיב *טוב
ה' לכל לטובים אלו ישראל דכתיב *המיבה
ה' לטובים יבא זה ויקבל זאת מזה לעם זו
יבא זה זה משה דכתיב *כי זה משה האיש
ויקבל זאת זו התורה דכתיב *וזאת התורה יבנים
שמיאשר שם משה מזה זה הקב"ה דכתיב *זה
*אלי ואנחנו לעם זו אלו ישראל שנאמר *עם
זו ט' קב"ה
גמ' א"ע (נ)

6

ונוהגין לשטח (ו) [1] עשבים
(ט) בשבועות בבית הכנסת ונתקמים (י) זכר לשמחת פתח תורה. ונוהגין (יא) בקב"ה מקומות לאכל (יב) מאכלי-
(ס) חלב (יג) ביום ראשון של שבועות. ונראה לי הטעם, שהוא (יד) כמו השני-תבשילין שלוקחים כליל-פסח זכר
לפסח וזכר לחגיגה. כן אוכלים מאכל-חלב ואחר-כך מאכל-בשר, וצריכין להביא עמקם (טו) שתי לחם (טז) על
השלחן שהוא במקום המזבח. ויש בזה (יז) זכרון לשתי הלחם שהיו מקריבין ביום הפסחים:

7

שם המלה סימן י"ג

(יג) ביום ראשון וכו'. גם נוהגין (יח) בקב"ה מקומות לאכל דבש
וחלב. מפני התורה שנמשלה לדבש וחלב. כמו שכתוב "דבש וחלב פתח לשונך וגו'":

8

שם המלה סימן י"ד

י"ב מזלות
ואלו הן, טל"ה שו"ר תאומים סרט"ן ארי"ה בתול"ה מאזניים
עקר"ב קש"ת גד"י דל"י דגיים. ואלו הם י"ב חדשים בשנה, ניס"ן
אייר סיון תמוז א"ב אלול תשרי חשוון כסל"ו טבת שב"ט
אדר. ואלו הן שנים עשר מנהיגים בנפש, שתי ידיים שתי רגליים
שתי כליות כב"ד מר"ה המס"ס קיב"ה קרקב"ן וטחור"ל

סמך כ"ז י"ב

9

תאומים בעולם, וסיון בשנה, ורגל ימין בנפש.

(מ)

וביאור ענין זה שבא לתת שבת אל הקדוש ברוך הוא על התורה שנתן לנו השם יתברך שמו שכל הנבראים מצד שיש בהם חסרון כי אין נברא בלא חסרון וכל בעל חסרון יש בו יציאה מן היושר שהרי יש בו חסרון.

ולא כך התורה שהיא גזרת השם יתברך שהוא היושר לגמרי. וזה שאמר בריך רחמנא דיהיב אוריין תליהאי שכל דבר המשולש הוא שיש בו היושר בעבור השלישי שהוא באמצע אין גוטה מן היושר לא לימין ולא לשמאל, וכאשר יש ב' בלא ג' אין כאן יושר שאין כאן האמצעי שהוא היושר, וקאמר בריך רחמנא דיהיב לון אוריין תליהאי שדברי התורה אינם יוצאים מן היושר, ונתן איתם לעם תליהאי לאשר יש בהם היושר, ומפני כי יעקב היה שלישי לאבות נקרא יעקב ישרון מלשון ישר שהוא אמצעי בין אברהם ובין יצחק, וישראל שהם עם תליהאי מורה שיש בהם היושר ונקראים ישראל ישרים וגם ישרון (דברים ל"ג) והיו בישרון מלך, ונתן אותם על ידי תליהאי שהוא משה, כי מה שהיה משה שלישי מורה שיש בו היושר, וכאשר תעמוד על מדת משה תדע שהיה בו ביותר מדת הירבה, כי תחלה יציאתו ראה איש מצרי מכה איש עברי והיה עושה בו דין ודבר זה מצד היושר, ואחר כך ביום השני אמר לרשע למה תכה רעך שכל זה ממדת היושר שהיה במשה, ואחר כך כשבא למדין ויבאו הרועים ויגרשום ויקם משה וישיען וכל זה ממדת היושר.

היה תפארת ישרא
כין יא

ונ"ל שזה הטעם נכון למנהגינו שאנו מברכין בכל בקר שתי ברכות על התורה, כדי שתהא אחת נחשבת לברכה אחרונה על הלימוד שלמד אתמול שלא היה יכול לברכה קודם לכן עד שיישן בנתיים, דהוי השינה הפסק והוי שפיר אחריה, (ג) ואין לומר שהיה יכול לברכה כשהפסיק ללמוד אתמול כשהלך לישן, דהא חייב להנות בה אפילו במטתו עד שישתקע בשינה: * הג"ה ועיין לקמן סימן ל"ט סעיף א': וא"כ אין לו עת אחר לברכה עד הבקר כשיעור משנתו, והברכה השנייה היא נחשבת לברכה ראשונה על מה שילמוד היום שבא. ואע"פ שלפי זה היה לנו להקדים ברכת אשר בחר בנו וכו' קודם לעוסק בדברי תורה, דלעוסק להבא משמע, ותהיה ברכת אשר בחר בנו נחשבת ללימוד של אתמול ולעוסק על מה שילמוד היום, מ"מ הואיל וגבי ספר תורה תקנוה לברכה ראשונה לקחיה ג"כ כאן לברכה ראשונה (ה). ועוד דלשון והערב נא וכו' נופל יותר לומר על מה שעבר מעל מה שילמוד, שאנו מתפללין שיערב בפנינו כל מה שלמדנו אתמול, שעל כיוצא בזה שייך לומר יותר לשון ערבות כלומר שיערב בפנינו ולא תשכח ממנו נעימות מעמה אע"פ שנלמוד היום יותר ומעמים אחרים, נתפלל שלא ידחה מעם מפני טעם, כמו שהוא הענין בדברים הנהנין הנשמעים, רק ישאר בפנינו ערבות הטעם הראשון עם ערבות הטעם האחרון, ג"ל.

חדא ממרוניתא אפוי נהירין אמרה סבא סבא מהני תלת מילין אית כך או דשתי חמרא את או דמלוי בריבית את או דכנדל חזירי את א"ל תיפת רוחא דהתיא איתתא רחמא מאלין תלת מילא לית כי אלא אולפני שכיח לי דהכין כתיב "חכמת אדם תאיר פניו ר' אבהו אתי למבריא חמוניה תלמידו דר' יוחנן אפוי נהורין אמרון תלמידים לרבי יוחנן אשכח רבי אבהו סימא אתא לגביה א"ל מאי אורייתא חדתא שמעת א"ל תוספתא עתיקא קרא עליה חכמת אדם תאיר פניו

והוא א"ל
פניו

חכמיה וכו'. לאתה אומה חכמה חכמה משרי חכמים שפניו מאירין: חדא מן תלת וכו'. א' מג' דברים אלו כך: או מלוח בריבית. שאין לו דלגס פלנסמו: או סגד' חזירין. שמרוח הרבה: א"א או"פני שכיח י. תלמודי מלוי כדיל. ל"א שמלוי לו לחדש דברים נמורה וכן מאירין פניו:

כני
פניו

דתיא ר' אליעזר אומר אין לו לאדם בייש אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה ר' יהושע אומר חלקו חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש ואיר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו כתוב אחד אומר יצא יעצרת לה' אלהיך וכתוב אחד אומר יעצרת תהיה לכם ר' אליעזר סבר או כולו לה' או כולו לכם ור' יהושע סבר חלקו חציו לה' וחציו לכם: (עב"ם סימן א"ר אלעזר [י] הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם מ"ט יום שניתנה בו תורה הוא

כני
פניו

ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים, עד שלא הוקם המשכן וכו' והכל קרבו עולות (השתא משמע שלא היו מקריבין אלא עולות) עולות אין שלמים לא, והא כתיב ויזבחו זבחים שלמים לד' פדים (וסיני קודם הקמת המשכן הוה ואת אמרת דעד שלא הוקם המשכן לא קרבו שלמים כלל), אלא אימא הכל [לכל] (בין לישראל בין לבני נח) קרבו עולות (אבל שלמים לא קרבו לבני נח ומשעת מתן תורה שנבחרו ישראל קרבו להם שלמים) עולות אין שלמים לא, כמ"ד לא קרבו שלמים בני נח.

כני
פניו

ואריב"ל בשעה שעלה משה לכרום אכור מלאכי הישרת לפני הקב"ה רבשיע מה לילור אשה בינינו אכור להן לקבל תורה בא אכור לפני הכורה גנוה שגנוה לך חישע כאות ושבעים וארבעה דורות * קודם שנברא העולם אחת מבקש ליתנה לבשר דם מ"ה אגו"ט כי חוכרנו וכן אדם כי תפקדו ה' ארונינו מה אריר שבך בכל הארץ אשר תגה הודך על השמים אכור לו הקב"ה למשה החזיר להן חשבה אכור לפניו רבשיע מהירא אני שמא ישרפוני כהכל שבפיהם אכור לו ארנו ככסא כבורי וחזור להן חשבה שנאמר * מאהו פני כסא פרישו עליו עננו

שוב מה כתיב בה וזכר את יום השבת לקדשו כלום אתם עושים מלאכה שאחם צריכין שבות שוב מה כתיב בה לא תשא משא ומתן יש ביניכם שוב מה כתיב בה ככר אח אביך ואת אבך אב ואם יש לכם שוב מה כתיב בה לא תרצח לא תנאף לא תגנוב * קנאה יש ביניכם יצד הרע יש ביניכם * כ"ד הורו לו להקב"ה

רבי יצחק ברבי יוסי הוה אתי מקפוטקיא ללוד; פגע ביה רבי יהודה, אמר ליה רבי יצחק, תאמר דחבירנא חכימי מתניתא, אתעררו להאי עניינא, דיצר הרע יתנשי מן עלמא, בר ההיא שעתא לזיווגא, אמר ליה חייך הכי אצטריך יצר הרע לעולם כמטרא לעולם, דאלמלא יצר הרע חדותא דשמעתא לא ליהוי, יידיה חבירי

וכל מי שלא ישן בלילה כלל ועוסק בתורה מבטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק.

ומדי דברי זכור אזכור מה ששמעתי קצת בני אדם טועין מדרך השכל בענין לימוד תורה ואמרו כי הלומד ומחדש חדושים ושמה ומתענג בלימודו אין זה לימוד התורה כ"כ לשמה כמו אם היה לומד בפשיטות שאין לו מהלימוד שום תענוג והוא רק לשם מצוה. אבל הלומד ומתענג בלימודו הרי מתערב בלימודו גם הנאת עצמו. וכאמת זה טעות מפורסם. ואדרבא כי זה היא עיקר מצות לימוד התורה להיות שש ושמה ומתענג בלימודו ואז דברי תורה נבלעין בדמו. ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה.